

РОЗДІЛ 6

МІЖНАРОДНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Короткий Т. Р.

*кандидат юридичних наук, доцент,
докторант Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ОХОРОНИ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА У МЕТОДОЛОГІЧНОМУ СЕНСІ

Міжнародне право є таким явищем, яке досить складне для пізнання. Причини цього носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. До об'єктивних факторів слід віднести відсутність явно вираженої системи, неповне кодифікування, участь в нормотворчості незв'язаних між собою суб'єктів, відсутність однакового правозастосування, єдиної судової системи. В суб'єктивній площині знаходяться, в першу чергу, такі чинники, як формування світогляду учених-міжнародників під впливом особливостей внутрішньодержавного права, а також зайва заідеологізованість.

До них також слід віднести й невисокий рівень розробленості методологічних принципів і підходів до пізнання міжнародно-правових явищ, особливо у вітчизняній науці міжнародного права. Результатом є однобічний, як правило, позитивістський підхід до міжнародного права, вивчення його в прикладному аспекті. Тому розробка методології пізнання як міжнародно-правової системи в цілому, так і її окремих компонентів и сфер (в нашому випадку – міжнародного права охорони морського середовища) представляється актуальною та важливою проблемою для сучасної вітчизняної науки міжнародного права. Наукова розробка гносеологічної проблематики міжнародного права, на нашу думку, виступає також й критерієм об'єктивності наукового дослідження і забезпечує досягнення отримання істинного знання про міжнародно-правові явища.

У радянській та пострадянській науці міжнародного права, на жаль, не приділялося належної уваги методології досліджень. У ро-

ботах по теорії міжнародного права Г. І. Тункіна, С. В. Черніченко, що стали класичними, власне питанням методології приділяється незначна увага. Безпосередньо питання методології наукових досліджень в сфері міжнародного права розглядалися Г. І. Тункіним.

У вітчизняній науці міжнародного права питання методології привертають увагу лише деяких учених як в загальнотеоретичному аспекті (В. Н. Денисов, А. І. Дмитрієв, О. О. Мережко), так і в прикладному (О. В. Задорожний). Більше того, як правило, у теорії міжнародного права недостатньо використовуються і розробки загальної теорії права, включаючи гносеологічний апарат сучасної юриспруденції. І це не дивно, адже, як писав професор Мартен Боос з університету в Утрехті, «фахівці з міжнародного права рідко є фахівцями в галузі теорії права, так само як і фахівці в галузі теорії права рідко є фахівцями з міжнародного права». Дану тезу підтверджує С. В. Черніченко, який вказує, що «особливу увагу слід звернути на зв'язок теорії міжнародного права із загальною теорією держави і права, яка на практиці, на жаль, нерідко випадає з поля зору юристів-міжнародників». Причини цього як суб'єктивні, так і об'єктивні. Не вдаючись в їх аналіз, слід відмітити, що міжнародне право як наука традиційно відокремлено від класичного правознавства і праці з теорії та філософії міжнародного права не вміщуються в традиційні рамки теорії держави і права. У ряді випадків це виправдано, оскільки механізм функціонування міжнародного права є достатньо специфічним, однак загальні категорії, закономірності та принципи не можуть розрізнятися і мати відмінний зміст у рамках теорії права і теорії міжнародного права. Необхідно говорити про Право як соціальний феномен, що складається з двох самостійних, але взаємозв'язаних правових систем – права внутрішньодержавного і права міжнародного. А якщо так, то й теорія має бути єдиною – теорія права. На необхідність зв'язку теорії міжнародного права із загальною теорією держави і права акцентує увагу відомий учений-міжнародник С. В. Черніченко: «Вирішення низки запитань, пов'язаних, наприклад, з характеристикою міжнародно-правового примусу, відповідальності, незастосування сили, повинно ґрунтуватися на загальнотеоретичній базі. Найбільш важливе значення така база має для розробки міжнародно-правової аргументації».

Ступінь пізнання, його глибина та об'єктивність багато в чому залежать від світогляду дослідника. Пізнання міжнародно-

правових явищ обумовлено підходом ученого до міжнародного права, його природі. Найбільш часто у вітчизняній науці міжнародного права домінує позитивістський підхід, який, однак, не є безперечним. Критичне ставлення до позитивістської теорії права висловлював Л. І. Петражицький, вказуючи, що одна з проблем юридичного позитивізму, що виводить право з волі держави або державного примусу, полягає в тому, що, хоча міжнародне право, з цієї точки зору, і не підпадає під позитивістське визначення права, тим не менш, більшість позитивістів змушені рахуватися з реальністю і визнавати міжнародне право в якості різновиду права.

Позитивний аналіз міжнародного морського права властивий класичному курсу «Міжнародне морське право» Д. Коломбоса. На це звертають увагу А. К. Жудро і М. І. Лазарев у вступній статті до книги: «Автор книги є не лише ученим, але і більшою мірою юристом-практиком, який звик мати справу в основному з позитивними нормами міжнародного морського права. Саме «позитивізм» Д. Коломбоса – сильна сторона курсу. Зокрема, автор прекрасно володіє мистецтвом юридичного аналізу норм міжнародного права і його праця побудована передусім на такому аналізі».

Позитивний аналіз притаманний більшості досліджень в галузі міжнародного морського права, коли як дослідження в галузі міжнародно-правової охорони навколишнього середовища характеризують великою різноманітністю підходів, що використовуються, а так само методологічних прийомів і способів, що обумовлено особливостями міжнародного права навколишнього середовища.

Толкаченко О. В.

*старший викладач, Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Політика просторового планування пов'язується не тільки з відновленням і збереженням екосистем, а і з необхідністю охороняти і примножувати природні ресурси, які підтримують баланс екологічних мереж, підвищують привабливість і рекреаційну цін-